

FIRE VESTNORSKE KYSTBUPLASSAR FRÅ YNGRE STEINALDER

Buplassfunna er ei av dei viktigaste kjeldene vi har til kunnskap om kulturtilhøva i yngre steinalder, men det er etter mi meining uvisst om materialet er fullt representativt, for di det nokså einsidig er fangstkulturen og fangstnæringane som kjem fram, medan dei reint neolitiske funngruppene på Vestlandet, som i SN er bra rikeleg representerte i lausfunn og samla nedleggingar i mark og myr, ikkje er nemnande representerte i buplassmaterialet. I spørsmålet om innføringa av jordbruksnæringane og kva rolle jordbrukskulturen har spela i yngre steinalder, vil buplassfunna åleine lett kunna gje eit så sterkt forteikna bilete at det nærmar seg karikaturen.

Eg har valt ut fire buplassar frå kystområdet på Vestlandet til å visa dei buplass- og busetnadsformer som vi kjenner i yngre steinalder. Av dei mange opne, subneolitiske buplassane har eg valt ut to, ein liten ved Nesvikja ved Hummelsund i Sund og ein stor, på Ramsvikneset på Straume, Radøy, begge i Hordaland. Deretter ein hellerbuplass under Grønehelleren på Ytroy i Solund, Ytre Sogn, og til sist den einaste buplass vi kjenner med hustuffer og funn av neolitisk karakter, som kom fram under botnen på ei gravrøys, Holerøysa, på Stokkset i Sande, Sunnmøre.

Nesvikja ligg ut mot havet, berre nokre små øyar og holmar skjermar stranda mot sjølv storhavet i vest, lendet er låge, bergfulle øyar, oppdelt og kupert, med lune dalsøkk, vikar og sund. Der er gode vilkår for fiske og sjøfangst, men ikkje nemnande grunnlag for jordbruk. Med nokre meter høgare havnivå har buplassen lege nær stranda, med bratt skråning ned i sjøen. Han ligg i eit lite søkk mellom vide og låge berg, ein ca. 2 m høg bergrygg skjermar for vind frå vest og sørvest, og staden er påfallande lun, med di berget på vindsida tvingar luftstraumen opp, så vinden skyt over. Dette er karakteristisk for fleire buplassar som eg kjenner, og har truleg vore eit medverkande omsyn når staden vart vald. Det meste av del vesle dalsøkket var oppfylt av myr, det kunne vi påvisa at det også var i steinalderen, buplassen låg på flatt berg og litt vitringsgrus tett ved kanten av myra. Heile buplassområdet var totalt mellom 20 og 30 kvadratmeter, dels tilgrodd med tynn lyngtorv, dels med eroderte flekker der funna låg fritt i dagen. Over nokre få kvadratmeter var eit inntil 20 cm tjukt gråsvart, funnførande jordlag med ei båltomt i. Spor etter hus, hytte eller annan bustad let seg ikkje påvisa. Det vesle buplassområdet kan berre ha gjeve plass til få menneske, kanskje ein familie.

Funnmengda på det vesle området var like vel relativt stor, og funntilfanget er karakteristisk og einsarta, det gjev inntrykk av å skriva seg frå eit relativt stuttvarig opphald. Det er fullt karakteristisk for den eldre fasen av subneolitikum i kystområdet i Hordaland, med årekvarts som dominerande reiskapsmateriale og ein omfattande flekketeknikk på sylindrisk blokk, med simple flekkepiler med tange av Garnestype som vanlegaste reiskapsform. Nokre skraper, eit par steinøksar, eit hogd og slipt emne til ei skiferpil, slipeplate, knusestein o.a. fyller ut biletet. Årekvarts vart i MN, og så vidt ein no veit berre i MN, nytta som surrogatmateriale for flint. Råmaterialet finst i fast fjell på Bømlo i Sunnhordland, alle andre stader er det tilført av folk, finst på praktisk tala alle subneolitiske buplassar frå Ryfylke til Søre Sunnmøre, og dominerer heilt på dei eldre subneolitiske buplassane i Hordaland. I eldre steinalder (som på Vestlandet også omfatar TN) og i SN er årekvarts så godt som ukjend.

Kor vidt Nesvikja var sommarbuplass eller heilårsbuplass, er uvisst, staden er kanskje litt for utsett for hav og storm om vinteren. Den topografiske situasjonen talar for fiske og sjøfangst, dei mange pilespišsane for jakt av anna slag, på landdyr og fugl.

Ramsvikneset på Straume ligg også i ein topografisk situasjon som må ha vore serleg lagleg for fiske og sjøfangst, på eit lite nes som stikk ut i eit sund som leier inn til eit stort, innestengt fjordbasseng, med strid tidevass-straum ved flødande og fallande sjø. Straumen er svært fiskerik, og i steinalderen har fiskerikdomen visseleg også gjeve dei beste vilkår for fangst av sel, truleg også småkval og matnyttig sjøfugl. Ein kan i dag sjå korleis fisken står

tett ved land i bakevja på lesida av straumen, og det er truleg at dei både har fiska og kunna harpunera sel frå land, utan at eg derved vil seia at båten ikkje har vore serleg viktig. Buplassen har vore lagd så nær ein god fiskeplass som det i det heile var mogeleg; ved 8-10 m høgare havnivå, som vi må rekna med, ville det så å seia vera mogeleg å kasta ut snøret frå sjølvje buplassen, medan ein måtte gå 50 til 100 m etter ferskvatn.

Buplassområdet er ca. 300 kvadratmeter, vi har grave ut 278. Det dekkjer det meste av det som i buplasstida var eit lågt, bergfullt nes, det er ujamt terreng oppover på landsida, og sjøen var nærddjup på begge sider. Kulturlaget låg direkte på berg, og i eit lite søkk på gamal strandgrus, og då folk fyrst slo seg ned, etter at noko regresjon etter den siste tapestransgresjonen hadde gjort det til turrt land, må det ha vore eit lågt nes med snaude svaberg og kanskje litt vegetasjon øvst og inst mot land, over ei flate på 15-20 kvadratmeter.

Buplassen har så vore verkeleg intensivt utnytta gjennom eit visst tidsrom, 2-300 år eller så, till neset var dekt av tjukke kulturlag. I tusenåra som fylgde laga det seg eit tunnt, brunleg jordlag over, vi fann restar av det fleire stader, til dyrking i ny tid og åkerarbeid har rota om den øvre delen og flutt noko på dei øvre jordmassane.

Åkerjordlaget på toppen var fullt av funn av same slag som i urørt kulturlag forutan litt seinare innblanding, det meste moderne. Derunder var urørt, blåsvart kulturlag til berg eller grus, frå heilt tynnt over bergryggene til ei største djupn på 1,65 m i eit djupt søkk, gjennomgåande var laget 3/4 m djupt, og overveldande funnrikt. Det var nokså einsarta, utan skilnad i farge og samansetning av stratigrafisk verd, funna syner like vel ei klåf stratigrafisk deling mellom ein eldre og ein yngre fase i busetnadstida, og ei flytting av den mest intensive busetnadsaktiviteten frå den høgare, indre delen av buplassområdet i den eldre fasen til den litt lågare, ytre delen i den yngre fasen. Berre om lag halvparten av dei 300 kvadratmeter har vore nytta til kvar tid, det kan også ha vore mindre, og det er etter mi meining ei viktig iakttaking at endå om der er god plass, er busetnadsaktiviteten konsentrert til eit lite område, det som trongst for ei relativt lita gruppe menneske, kanskje opp til 5-6 familiar.

I dei sentrale delene av buplassen og serleg den yngre delen av han var det på ymse nivå ein heil del båltofter. Dei arta seg som runde, ca. 60 cm vide, reine oskelag, lyst gråbrune, ofte med ope skålforma botn og inntil 5-6 cm tjukke på midten, ofte med mengder av brende bein innblanda, serleg fiskebein. Dei må skriva seg frå bål som har brunne i lang tid på same staden og til slutt har ulma heilt ut, så dei vart heilt frie for kol. Dei var aldri steinsette, og steinbygde eldstader av anna slag fanst heller ikkje. Det vart heller ikkje funne sikre spor etter hus, hytter eller andre bustader, og det som har funnest på staden av slike, må ha vore lette konstruksjonar.

I funntilfanget kunne det skiljast ut to kronologiske faser. I djupare, eldre gravningslag dominerer årekvarts i høve til skifer og oftast i høve til all annan arbeidd stein, i yngre og høgare gravningslag dominerer skifer i høve til årekvarts, som går ned i frekvens også i høve til flint og annan stein. Årekvarts er like vel vanleg heilt til slutten. Overgangen mellom fasene er markert, han skjeddde ikkje gradvis og umerkande. Begge fasene er overmåte funnrike, og vi kan for ein del skilja mellom karakteristiske eldre og yngre oldsaksformer og formelement, funna gjev i det heile eit rikt, mangesidig og detaljert kulturbilete. Begge faser kan daterast til MN, den yngre fasen til yngre og yngste MN.

Her kan ikkje gjevast noka detaljert funngjennomgåing, men eit karakteristisk subneolitisk trekk ved materialet bør nemnast: ulike komponentar som elles har ulik geografisk utbreiing er fullt integrerte i det lokale kulturbiletet. Lokal vestnorsk tradisjon finst side om side med sørlege, »gropkeramiske», og med nordlege, »arktiske», kulturelement, og det har heile tida vore livleg kontakt over veldige avstandar nord- og sørretter langs kysten. Både tilførsel av råmateriale, oldsaksformer og stiltrekk, og importsaker vitnar om det. Skiftet mellom dei to fasene heng etter mi meining også saman med ålmenne tilgangar i subneolitikum i Fenno-Skandia. Det er også interessant at dei to viktigaste sørlege, »gropkeramiske», kulturelementa, flekketeknikk på sylindrisk blokk og mengder av flekkepilar med tange som høyrer saman med den, og buplasskeramikken, rundbotna kar med utfallande S-forma profil og snorstempeldekor, må ha kome til Vestlandet ved to ulike impulsar. Flekkepilene og flekketeknikken dominerer den eldre fasen, og går sterkt ned i frekvens når keramikken fyrst viser seg ved byrjinga av den yngre

fasen. No er det skiferpiler av liknande former som på Møre- og Trøndelagskysten som dominerer tilfanget av piler, mellom 500 og 700 skiferpiler høyrer til den yngre fasen. Det er i det heile vanskeleg å setja spreinga av dei ulike subneolitiske kulturelementa i samband med regulære vandringar av folk åleine, endå og eg ikkje vil avskrive slike vandringar. Ei konstant integrering av nye trekk i det lokale kulturbiletet er like karakteristisk subneolitisk.

Den intensive buplassaktiviteten på Ramsvikneset tok slutt ved overgangen til SN. I urørt kulturlag, også der toppen av det var intakt, fanst ikkje ein einaste daterande ting frå SN. I det omgravne åkerjordlaget på toppen vart det derimot funne nokre få saker frå SN og evt. seinare, 8-10 hjarteforma piler, små bitar asbestkeramikk o. a. Her er to tolkingsalternativ: at buplassfolka har kome i kontakt med seinneolitisk kultur og straks etter forlate plassen, eller at plassen sporadisk har vore nytta til opphald av folk i SN og evt. seinare, men utan at det førde til noka påviseleg oppsamling av kulturlag. Etter begge alternativ meiner eg ein bør sjå nedlegginga av plassen i samband med at jordbruksnæringsringane kom inn på Vestlandet i SN, og eg vil då leggja vekt på at så å seia ingen av dei opne fangstbuplassane på Vestlandet har vore i bruk noko nemnande ut over MN. Frå nokre av dei er der ein skilje seinneolitiske saker, men der ein har opplysande funntilhøve, syner dei same sak som på Ramsvikneset. På Nappen i Sveio, Sunnhordland, fann såleis Bøe ein hjarteforma pilespliss like under torva, over det eigentlege kulturlaget.

Opne fangstbuplassar av subneolitisk karakter, som Nesvikja og Ramsvikneset, kjenner ein i stort tal på kysten og i ytre fjordstrok på Vestlandet, og ved systematisk leiting kan talet mangedoblast. Relativt små grupper av menneske har i lengre eller stuttare tid halde til på stader der vonene for fangst of fiske var gode, på serleg innbydande stader kan dei ha halde seg kontinuerleg gjennom fleire generasjonar, andre stader kanskje berre ein stutt sesong. Spor etter hus, hytter eller andre bustader er hittil ikkje påvist, og ein må førebels rekna med at det var lette konstruksjonar. Materialet innbyr ikkje til nokon diskusjon om sesongmessige flyttingar, sommar- eller vinterbuplassar. Eit viktig trekk ved buplassane er den konsentrerte buplassaktiviteten; endå om der er rikeleg plass, har dei til kvar tid berre nytta eit lite område, frå 15-20 til litt over 100 kvadratmeter. Spørsmålet om intensivitet i utnyttinga er avhengig av to faktorar: folketal og tidslengd. Ingen kan bestemmast serleg nøye. Om vi samanliknar Nesvikja og Ramsvikneset og gjer eit tankeeksperiment, at det på begge stader var like mange menneske, men at Nesvikja berre vart nytta ein sommarsesong, 3-4 månader, og Ramsvikneset kontinuerleg i 300 år, burde funnmengda på Ramsvikneset vera ca. 1000 gonger større enn ved Nesvikja. Det slår ikkje til, tilhøvet er nærare 1 til 100, men kor mykje ein skal forlengja utnyttingstida på Nesvikja og folketalet på Ramsvikneset, er avhengig av to ukjende variable faktorar, og skal ikkje diskuteras nærare her.

Fangstbuplassane frå SN og seinare er av ein vesentleg annan art enn dei opne, subneolitiske buplassane, det er buplassar under hellerar og i holer. Ein slik heller er *Grønehelleren* i Solund i Ytre Sogn. Det naturlege miljøet er atter fangst- og fiskemiljø, lendet er bergfullt og sterkt kupert, det var i steinalderen skogkledd. Det er praktisk tala uskikka til jordbruk. Helleren ligg ved ein lun, avstengd våg, som inntil i manns minne var ein av dei beste stader for fjordsel i Ytre Sogn. Helleren er liten, men lun, med tjukke kulturlag og ein avfallsdunge som ein halvsirkelforma voll framfor. På det breiaste var det mellom 2 og 3 meter frå berget til dropefallet, maksimalt 10 meter langs berget gav brukande livd for veret. Horn, bein og skjel hadde halde seg i kulturlaget inne under helleren, utanfor dropefallet var det heilt oppløyst. Stratigrafisk er tre hovudperiodar representert; i botnen eit lag med Nøstvetkultur, derover lag frå yngre steinalder, og lag frå jernalder på toppen. Det er uvisst og tvilsamt om der er kontinuitet mellom dei. Såleis vantar karakteristiske daterande trekk frå subneolitisk kultur i MN, der var ikkje ei flis av årekvarts, ingen flekkepil, ingen buplasskeramikk. Lokale tradisjonar frå MN må ein like vel rekna med i slikt som skiferpiler, somme steinøksformer, smykkeformer, og eventuelt i dei buplassgraver som vi fann, men som like vel er ukjende i vestnorsk subneolitikum i MN, og som ein må til Gotland, Austsverike og Baltikum for å finna att. Sentralt i helleren var to graver, nedskorne frå nivå som kan daterast til yngre steinalder. I den eine var eit svært godt bevart skjelett av ein ung mann, 17-18 år gamal, i den andre grava var tre skjelett, meir og mindre sterkt oppløyste, dei låg delvis over einannan. Der var ikkje noko gravgods, men eit merkeleg, visseleg rituelt trekk ved den fyrste grava var at det var lagt eit kamskjel

(*pecten maximus*) under hovudet og over kvar handled. Buplassgraver var det også under Ruskeneshelleren, i utkanten av buplassen. Under Grønehelleren låg dei sentralt, tett inntil ein stad der vi fann båltofter med tjukke oskelag i alle nivå, der hellergolvet var breiast og ei lita gruppe menneske, kanskje 5-6 personar, kunne sitja bak bålet, inn mot bergveggen.

Funntilfanget frå yngre steinalder er karakteristisk, men ikkje overveldande rikt. Beinsakene syner liknande former som i Ruskenesfunnet og yngre lag i Skipshelleren, der var fleire steinøksar enn i andre hellerfunn, blant anna er der ei som i forma rett nøye svarar til ei breieggja, firsidig flintøks med smal nakke, elles er steinøksformene meir og mindre lokale og ingen reint neolitiske. Av piler var der både nokre få skiferpilar og hjarteforma og bladforma piler, litt asbestkeramikk bør også nemnast. Beinmaterialet er relativt stort. Der er mengder av fiskebein, av større, matnyttig vilt dominerer hjort og fjordsel. Mange andre ulike artar er elles representerte, serskilt kan nemnast eit innslag av husdyrbein, sau eller geit og ku. Så er der bein av svin, men det er der også og i større mengd i laga frå Nøstvetkultur, der dei må oppfatast som villsvinbein, det er hittil det nordlegaste funn av villsvin på Vestlandet.

Kulturbiletet frå yngre steinalder er blanda, og til dels vanskeleg å tolka. Der er eit neolitisk innslag, både i oldsaksmaterialet og beinmaterialet, andre trekk vil ein karakterisera som fangstkultur og ubestemmelege. Ei datering til same tid som Ruskenesfunnet og dei yngre steinalderlaga i Skipshelleren er sikker, og det er meir sannsynleg at vi ligg i SN enn seinare, bl. a. på grunn av dei lokale, subneolitiske tradisjonane. Det viktigaste og truleg mest djuptgripande radikale skiljet frå vestnorsk subneolitikum ligg i sjølv busetnadsforma; sjølv fangstlivet er ikkje lenger knytt til opne buplassar, men til hellerar og holer. Det er eit omdiskutert spørsmål om hellerfunna representerer fangststasjonar der folk som elles dreiv jordbruk og som vi må karakterisera som bønder, dreiv sesongmessig fangst og fiske, slik vi kjenner tilhøva i historisk tid, eller om hellerfunna representerer ei anna folke- og kulturgruppe, som nærast er å karakterisera som fangstfolk, og som jordbruksnæringane ikkje spela noka nemnande rolle for. Det gamle spørsmålet om ein kulturdualisme i norsk førhistorie heng nøye saman med hellerfunna, for ein del vil truleg meiningskilnadene kunna verta utjamna dersom dei ulike oppfatningane vert klårare definert og utdjupa.

Ein buplass med hustuffer som kom fram under *Holerøysa* på Sunnmøre, ligg i eit kystlandskap av ein heilt annan karakter enn det vi har møtt lenger sør på Vestlandet. Øyane på Nordvestlandet er jordrike, dei har gjerne ein breim av lausmassar mellom sjøen og fjellfoten, og jordbruksvilkåra er langt betre enn i ytre kyststrok i Hordaland, Sogn og Sunnfjord. Holerøysa var ei ca. 20 m vid gravrøys på Stokkset i Gjerdsvika, på nordvestsida av Gurskøya, ho låg ved kanten av ein gamal strandterrasse i gamal jernaldersbygd. Røysa var bygd i yngre romartid, i botnen under røysa var spor etter gamal pløying med ard, som hadde øydelagt ein eldre buplass. Der var funn av buplasskarakter i jordlaget, og system av stolpehol og grøfter i undergrunnen, som var lys, gulaktig leirmo. Den forvirrande mengd av stolpehol og grøfter i ymse retningar som kom fram, kunne etter kvart tolkast som spor etter tre hus som i tidsfylgje har stått på same staden, utan påviseleg avbrot imellom. Eg kallar dei hus 1, 2 og 3 i den tidsfylgje dei var bygde.

Hus 1 stod på tvers av den ganske slake hallinga i lendet, litt høgare med den eine enden, det var 14 m langt og ca. 3 1/2 m breitt, litt smalare mot endane. Langs øvre langvegg og ut for begge endane var grøfter til å leida bort flaumvatn. Huset hadde tre stolperekkjer langsetter, ei i midtaksen og ei langs kvar langvegg, stolpane stod tvert føre kvarandre, noko som talar for ei tverrbinding oppe, som har vore fest til stolpane. Nær midten av huset, der det vanta midtstolpe, var leiren i undergrunnen raudbrend, visseleg etter at der har vore eldstad. Avstanden mellom grøfta og den øvre stolperekkja var nokså konstant, 25 til 30 cm, det gjev den maksimale tjukna på veggen. Det han ho vore ein flettverksvegg, noko som einskilde staurhol ved grøftkanten også kan tyda på. Huset har stått så lenge at stolpane har vorte skrøpelege, og det vart sett ned nye stolpar tett attmed dei gamle, så stolpehola vart doble. Somme ekstra stolpehol som ikkje klårt går inn i systemet, kan truleg best tolkast som meir provisoriske forsterkingar og støtter der takkonstruksjonen var serskilt skrøpeleg. Huset har visseleg stått ein god mannsalder eller meir. Til slutt har huset vorte rive, så det kunne gje plass til hus 2.

Hus 2 vart bygt på same tomta, men gjekk 4 m lenger ut med den øvre enden, så det vart 18 meter langt. Vegg-grøfta vart graven oppatt, gjord djupare og visseleg breiare, og forlengd rundt den nye øvre enden. Konstruksjonen var heilt den same, men huset fekk ingen sekundære forsterkingar. Eldstaden var om lag på same staden, så den raudbrendre flata i undergrunnen vart åttetalforma. Ein brann gjorde ende på huset då det hadde stått så lenge at vegg-grøftene var halvt oppfylde med jord, her var eit distinkt kollag, til dels reint brannlag med ein brend stukk i. Der var ikkje brend leirklining.

Hus 3 vart deretter bygt skrått inn på tomta etter hus 1 og 2, det hadde også ei vegg-grøft langs øvre langvegg og rundt enden, ho skar gjennom den eldre eldstaden og var tydeleg yngre. Mot den eine enden tapte huset seg og enden let seg ikkje påvisa, her kan ha vore tjukkare jordlag, så stolpehol og grøft ikkje nådde ned i undergrunnen. Dette huset hadde stolperekker langs begge langveggene, som var lett krumme. Breidda var ca. 4 m. Der var inga stolperekke langs midten. Ein eldstad, som atter hadde etterlate ein raudbrend flekk i undergrunnen, mykje øydelagd av ein søyde frå jernalderen, låg i øvre halvdel av huset, ikkje i midtaksen.

Funn frå grøfter og stolpehol bør vera samtidige med husa. Det er ein platekniv av skifer, av ein type vi kjenner frå Ruskeneset og Skipshelleren, i ei grøft for hus 1, eit fiskesøkke av ein rullestein med innhoggd renne for snøret og flintavfall frå grøfta for hus 2, ei langaktig flintskive med retusjert sagtanna egg frå eit stolpehol. Funna frå det omploydde jordlaget omfatar bl. a. hjarteforma pilespissar, fragment av flintdolkar, såleis eit parallellretusjert bladfragment, enden av eit skiferhengesmykke av seinneolitisk type, små bitar av øksar av grønstein, skiveskraper og andre kantretusjerte flintavslag, slipestein, nokre krukkebrot, både av asbestkeramikk og sandblanda leirgods. Funna kan daterast til SN eller dei er ikkje nøye daterande, om asbestkeramikken veit vi for lite om når han kom i bruk, han har lang levetid på Vestlandet, og finst iblant i gravfunn, frå eldre bronsealder i Trøndelag til (?) eldre romartid på Karmøy. Han kan godt ha kome i bruk i SN.

Funnfrekvensen på buplassen var påfallande låg, der var lite avfall, 1 til 2 funn pr. kvadratmeter i gjennomsnitt. Dei tre husa tyder på ei viss tidslengd, gjerne 100 år, det har vore permanente hus og bustader for folk, gjerne for meir enn ein familie, men der er ingen ting som svarar til den konsentrerte buplassaktiviteten på dei subneolitiske buplassane. Her er ein slående kontrast, som både krev ei forklaring og som vi bør dra konsekvensen av. Eg trur dette er ein buplass etter seinneolitiske bønder. Det er ei kjend sak at dei neolitiske buplassane i Europa har eit omfang som er mangedobbelt av mesolitiske buplassar, ikkje berre eller fyrst og fremst på grunn av større folketal, men på grunn av funksjonane. Der skal også vera plass til husdyr, lager av for og mat, reiskapar o.a., og somme arbeidsprosessar som krev noko plass, og det er utenkjeleg at ein bondefamilie ville kunna greia seg med 20-30 kvadratmeter buplass. Funna fell også meir spreitt, funnfrekvensen pr. kvadratmeter vert mindre, og dersom ein elles skulle koma borti ei utgraving med så låg funnfrekvens som under Holerøysa, ville ein kanskje ikkje finna gravninga rekningssvarande utan der var andre ting enn funna å grava etter. Dette kan ein ha i tankane når ein diskuterer mangelen på buplassar for stridsøkskulturane og seinneolitisk kultur.

Denne mangelen gjer også at ein diskusjon av husa under Holerøysa må verta stutt. Eg kjenner ingen liknande hus i Nordeuropa. Dei syner med sine tre stolperekker, ordna med stolpane tvert føre kvarandre, ein viss likskap med bandkeramiske hus i Sentral-Europa, men der er ein rett vesentleg avstand både i tid og rom, og ein etterlyser eventuelle »missing links».